

Νέα στοιχεία για έναν άγνωστο στρατιωτικό μηχανικό

Στα Κρατικά Αρχεία Βενετίας και στη σχετική αρχειακή σειρά η οποία αναφέρεται στα οχυρωματικά έργα, σώζονται δύο τοπογραφικά σχεδιαγράμματα των οχυρώσεων της Κερύνειας, τα οποία είχαν εκπονηθεί το έτος 1562 όταν υπηρετούσε ως Γενικός Προνοητής και Σύνδικος Κύπρου ο Ιωάννης Ματθαίος Bembo. Τα δύο τοπογραφικά σχεδιαγράμματα φέρουν την υπογραφή ενός άγνωστου στη σχετική βιβλιογραφία μηχανικού. Ένα σχεδιάγραμμα των Αλυκών Λάρνακας (Saline) φέρει επίσης την υπογραφή του ίδιου μηχανικού. Επιπρόσθετα στη Μαρκιανή Βιβλιοθήκη

Της
**Νάσας
Παταπίου***

της Βενετίας σώζεται, μεταξύ άλλων, και μία σειρά από τοπογραφικούς χάρτες και σχεδιαγράμματα των πόλεων και των οχυρών των αποικιών της Γαληνοτάτης. Ένα από αυτά τα σχεδιαγράμματα παρουσιάζει την Αμμόχωστο και απεικονίζεται επίσης και ο Προμαχώνας (Baluardo) των οχυρώσεών της, ο γνωστός ως Προμαχώνας Martinengo καθώς και το λιμάνι της και φέρει την υπογραφή του μηχανικού ο οποίος το εκπόνησε. Όπως μπορεί κάποιος να αναγνώσει και στις τρεις περιπτώσεις, τα σχέδια αυτά εκπονήθηκαν από το ίδιο άτομο, τον Ιταλό στρατιωτικό μηχανικό Paulo de Ferrari. Η αναζήτηση στη σχετική βιβλιογραφία και ιδιαίτερα στο έργο του Carlo Promis, όπου περιέχονται οι βιογραφίες Ιταλών στρατιωτικών μηχανικών από τον 14ο έως τα μέσα του 18ου αιώνα, δεν κατέστη δυνατό να ρίξει φως, έστω και ελάχιστο, στον παντελώς άγνωστο σε δημοσιευμένες πηγές Ιταλό στρατιωτικό μηχανικό Paulo de Ferrari. Η αρχειακή έρευνα και ο πλούτος των βενετικών αρχείων για μια ακόμη φορά μάς προσέφεραν άγνωστα στοιχεία για τον μηχανικό αυτό, ο οποίος έφθασε στην Κύπρο και προσέφερε τις υπηρεσίες του για τα οχυρωματικά έργα.

Πέτρος Navagiero και Δομίνικος Trevisan

Κατά τη διάρκεια των ετών που είχαν υπηρετήσει ως διοικητές Αμμοχώστου, τόσο ο Πέτρος Navagiero όσο και ο Δομίνικος Trevisan, συνεχίζονταν οι οχυρωματικές εργασίες στην πόλη πάντοτε υπό την εποπτεία των μηχανικών: Ercole Martinengo, Agostino Clusone και Alvisè Brugnoli. Το 1560 συναντούμε στις αρχειακές πηγές το όνομα και τις εργασίες που επέτελεσε στην Κύπρο ο Ιταλός μηχανικός Paolo de Ferrari. Τα στοιχεία αυτά αντλούμε από έγγραφο ημερομηνίας 8 Ιουνίου 1560 αναφερόμενο στον μηχανικό Alvisè Brugnoli. Σημειώνουμε ότι ο Brugnoli είχε έρθει στην Κύπρο μαζί με έναν άλλο σπουδαίο μηχανικό και θείο της συζύγου του, τον Ιωάννη Ιερώνυμο Sanmicheli, ο οποίος και πέθανε προς τα τέλη Ιανουαρίου του έτους 1559 από ελώδη πυρετό. Το γεγονός αυτό τεκμηριώνεται σε επιστολή του Γενικού

Προνοητή Κύπρου, Σεβαστιανού Venier, ημερομηνίας 26 Ιανουαρίου 1558, κατά το βενετικό έθος, δηλαδή το έτος 1569. Η κηδεία του Ιωάννη Ιερώνυμου Sanmicheli, σύμφωνα με αρχειακή πηγή, τελέστηκε στον καθεδρικό ναό του Αγίου Νικολάου και η σορός του ετάφη στην Αμμόχωστο. Ο Ιωάννης Ιερώνυμος Sanmicheli λίγο πριν πεθάνει εμπιστεύθηκε στον Brugnoli όλα τα σχέδια και όλες τις εκθέσεις, τις οποίες είχε ετοιμάσει για τις οχυρώσεις και τα φρούρια της Κύπρου, για να τα παραδώσει και αυτός στη συνέχεια στους Προνοητές επί των Οχυρώσεων.

Η Έκθεση του Trevisan

Μία από τις πιο πλούσιες και εκτενέστερες εκθέσεις για την Κύπρο κατά τη βενετοκρατία είναι αυτή την οποία συνέταξε ο Βενετός καπετάνιος Αμμοχώστου, Δομίνικος Trevisan, ο οποίος και υπηρετήσε στην Κύπρο κατά τα έτη 1559-1561. Ως καπετάνιος Αμμοχώστου αναφέρεται εκτενώς στην έκθεσή του και σε όλα τα στρατιωτικά σώματα της Κύπρου, αλλά και στα οχυρωματικά έργα με ιδιαίτερη αναφορά στις οχυρώσεις της Αμμοχώστου. Το 1559 όταν είχε φθάσει στην Αμμόχωστο για να αναλάβει υπηρεσία, όπως γράφει μεταξύ άλλων, στην πόλη ευρίσκονταν συνολικά 620 στρατιώτες. Οι 200 ήταν υπό τη διοίκηση του κόμη Ercole Martinengo, τον οποίο αποκαλεί αείμνηστο (buon memoria), γιατί ήδη είχε πεθάνει. Οι υπόλοιποι 420 στρατιώτες ήταν διαιρεμένοι σε έξι λόχους αποτελούμενους από 70 και διοικούμενοι από έναν αρχηγό. Ένας από αυτούς τους λόχους είχε διοικητή τον γιο του Ercole Martinengo, Zuan Maria Martinengo.

Ο κόμης Ercole Martinengo είχε διοριστεί στην Κύπρο το 1558 ως στρατιωτικός διοικητής και υπεύθυνος για τα οχυρωματικά έργα της μεγαλονήσου. Ως στρατιωτικός μηχανικός το 1559 είχε προτείνει μαζί με τους Brugnoli και Clusone μία επέκταση των παλαιών τειχών της Αμμοχώστου. Το σχέδιο αυτό ναυάγησε όμως οικοδομήθηκε ένας προμαχώνας στα βορειοδυτικά της πόλης, ο οποίος ονομάστηκε προμαχώνας Martinengo εις μνήμην του Ercole Martinengo, μετά το θάνατό του στα τέλη Δεκεμβρίου του 1561. Ο Trevisan πλέκει το εγκώμιο του Ercole Martinengo τόσο ως στρατιωτικού διοικητή όσο και ως ειδικού στα οχυρωματικά έργα. Άφησε, όπως μας πληροφορεί, πέντε παιδιά ορφανά, τρία αγόρια και δύο κορίτσια. Ένας γιος του, ο κόμης Οράτιος, διορίστηκε στο λόχο, ο οποίος προηγουμένως ανήκε στον αδελφό του Zuan Maria γιατί μετά τον θάνατο του πατέρα τους ανέλαβε αυτός το δικό του λόχο. Μετά την άφιξη του νέου στρατιωτικού διοικητή, όπως έγραφε στην Έκθεσή του για την Κύπρο ο Trevisan, ο Zuan Maria θα αναχωρούσε για τη Βενετία.

Η μαρτυρία

Τα στοιχεία τα οποία αναφέραμε για την Έκθεση του Trevisan και τα όσα αναφέρονται σ' αυτήν για τον Ercole Martinengo δεν αναφέρθηκαν τυχαία. Η παρουσία του Paulo Ferrari στην Κύπρο οφειλόταν

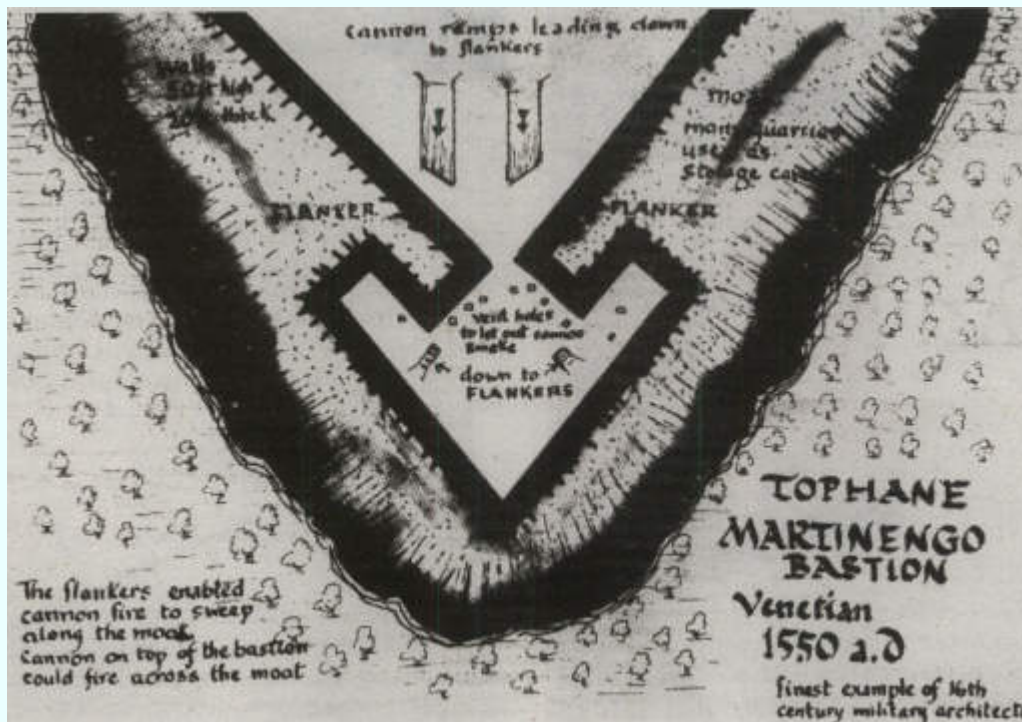

αποκλειστικά στον Ercole Martinengo και τα όσα σχετικά στοιχεία συγκεντρώσαμε και για τους δυο απαντώνται στην ανέκδοτη περί Κύπρου έκθεση του διοικητή Αμμοχώστου Δομίνικου Trevisan. Ο τελευταίος αναφέρεται μεταξύ άλλων στην έκθεσή του και στα τρία φρούρια του Πενταδακτύλου Άγιο Ιλαρίωνα, Βουφαβέντο και Καντάρα, τα οποία επισκέφθηκε για να εξετάσει κατά πόσο έπρεπε να επισκευαστούν ώστε να προσφέρουν καλύτερη άμυνα στην αποικία της Γαληνοτάτης. Στο παρελθόν, όπως γράφει, τα φρούρια αυτά υπήρξαν σημαντικά για την άμυνα της Κύπρου αλλά και τότε, στην εποχή του δηλαδή, εάν ξοδεύονταν χρήματα για την επισκευή τους θα μπορούσαν να καταστούν και πάλι χρήσιμα ώστε σε περίπτωση πολέμου ο πληθυσμός να καταφύγει σ' αυτά. Για τα τρία αυτά φρούρια, σημειώνει στη συνέχεια ο Trevisan, είχε εκπονήσει σχεδιαγράμματα ένας νεαρός στρατιωτικός μηχανικός, ο Paulo de Ferrari από το Μιλάνο. Ο Paulo de Ferrari ήρθε στην

Κύπρο μαζί με τον κόμη Ercole Martinengo, τον στρατιωτικό διοικητή και μηχανικό. Είχε επιλεγεί από τον ίδιο ως κατάλληλος μηχανικός για συνεργάτη του. Ο διοικητής Αμμοχώστου στη συνέχεια δίνει περισσότερες πληροφορίες στο δόγη για τον νεαρό μηχανικό από το Μιλάνο. Τον Δεκέμβριο του 1560, τόσο ο ίδιος ο Trevisan όσο και ο Γενικός Προνοητής Κύπρου είχαν απευθύνει σχετική επιστολή στον δόγη, στον οποίο εξηγούσαν ότι η άφιξη του Paulo de Ferrari στην Κύπρο, παρόλο που ήταν πολύ νέος, οφειλόταν στην ευχέρεια και επιδεξιότητα που είχε να εκπονήει σχέδια των φρουρίων και των οχυρώσεων γενικά και για τις γνώσεις που είχε για την οχυρωματική τέχνη. Ο ίδιος ο Paulo de Ferrari αν και δεν ήταν Βενετός υπήκοος επιθυμούσε να προσφέρει τις υπηρεσίες του με πολλή ευπειθεία στη Γαληνοτάτη.

* Ιστορικός - Ερευνήτρια, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών

ΠΟΛΙΤΗΣ

Κυριακή, 27 Δεκεμβρίου 2009, p. 42